Numer 51.

# DZIENNIK URZĘDOWY

## WOIEWODZTWA MAZOWIECKIEGO

w Warszawie dnia 20 Sierpnia 1817 Roku.

*Boni civis est, nosse instituta et leges civitatis, iisque obtemperare.*

Nro 14011. Wydział Policyi.

KOMMISSYA WOIEWODZTWA MAZOWIECKIEGO.

Nadesłane sobie od Kommissyi Rządowéy Spraw Wewnętrznych i Policyi, postanowienie Namiestnika Królewskiego w Radzie Stanu, w dniu 26 Kwietnia r. b. zapadłe, ogólne urządzenia i przepisy Policyine względem służących, wyrobników tudzież Czeladzi w miastach i po wsiach stanowiące, zamieszczaiąc w Dzienniku Woiewódzkim, poleca Burmistrzom oraz Wóytom gmin, aby go w zwykłey formie do powszechnéy podali wiadomości, takowe we wszystkim ile się ich tyczę dopełniali, i nad dopełnieniem onegoż przez kogo należy czuwali.

W Jmieniu Nayiaśnieyszego
ALEXANDRA I.
Cesarza Wszech Rossyy, Króla Polskiego &c. &c. &c.
*NAMIESTNIK KRÓLEWSKI w Radzie Stanu.*

Przekonani o potrzebie urządzeń Policyinych, przepisuiących ogólne w kraiu i iednostayne prawidła, zabezpieczaiące wykonywanie wzaiemnych mię-

dzy panami i służącemi zobowiązań, chcąc oraz przez wyraźne w téy mierze określenia Rządowe, zapobiedz nieporządkowi, niesłuszności, nieprawym obyczaiom i wszelkim zdrożnościom, tudzież zapewnić ścisleyszy dozór Policyiny, względem ludzi, z służby lub wyrobku utrzymuiących się; na przełożenie Kommissyi Rządowéy Spraw Wewnętrznych i Policyi, postanowiliśmy i stanowiemy:

## TYTUŁ I.

### *O Służących w Ogólności.*

§. 1. Przez służących ninieyszemu urządzeniu ulegaiących rozumieią się osoby oboiey płci, i wszelkiego wyznania, które do usług pospolitych domowych iakiego bądź rodzaiu, na czas pewny za umowioną zapłatą, zobowiązuią się, a nad któremi policya bliższy dozór i pieczą mieć iest obowiązana.

§. 2. Do téy klassy należą wszyscy ludzie do służby osobistéy przeznaczeni iako to:

Odźwierni, stroże, stangreci, posługacze staienni, kamerdynerzy, lokaie, pokoiowcy, frotery, kucharze, kucharki, pomocnicy kuchenni, garderobiane, młodsze, mamki, piastunki, szynkarki, markiery, parobcy, wyrobnicy, oraz wszelka czeladź do robot gospodarskich, tak w miastach, iako i na wsiach potrzebna.

§. 3. Wyłączaią się z pod tegoż urządzenia

1) Officyaliści prywatni i służący domowi wyższey klassy, iako to: Kommissarze, Marszałkowie, Koniuszowie, Murgrabiowie, Panny dworskie, Ekonomowie, Pisarze prowentowi i tym podobni.

2) Ludzie w usługach u osób woyskowych zostaiący, ieśli są obięci etatem woyskowym.

3) Czeladź i uczniowie terminuiący u kupca, professyonistów i rzemieślników, względem których urządzenia osobnemi Naszemi postanowieniami z dnia 31 Grudnia 1816 i pod d. 11 Stycznia 1817 roku już są przepisane.

§. 4. Służący płci oboiéy, chcący przyiąć służbę, powinni mieć prawo zarządzania swą osobą, lub zezwolenia tych, od których prawnie zależą, iako to: małoletni od rodziców lub opiekunów, kobiety zamężne od mężów.

§. 5. Wchodzący w nową służbę, powinien okazać, iż ostatnią w sposobie godziwym opuścił.

§. 6. Nie wolno przyimować służących, iak tylko do posług prawu i obyczayności nieprzeciwnych.

§. 7. Umowy i zobowiązania się do służby, któreby powyższym w §. 4 5 i 6 przepisanym zastrzeżeniom ubliżały, są nie ważne i w miarę okoliczności pociągaią kary prawem przepisane.

## TYTUŁ II.

*Przepisy względem Służących w Miastach.*

### Oddział I.

*O Zaświadczeniach.*

§. 8. W przeciągu trzech miesięcy, po ogłoszeniu ninieyszego urządzenia, służący oboiey płci w miastach w służbie zostaiący, lub o takową staraiący się, stawić się powinni przed urzędnikiem policyinym swego okręgu, przynosząc z sobą zaświadczenia z dawnieyszych służb swoich.

§. 9. Wolni są od tego służący z zagranicy z panami swemi na czas krótki przybywaiący, dopóki w teyże samey zostaią służbie.

§. 10. W pierwszey dopiero służbie zostaiący, lub w służbę wniyśdź chcący, winni złożyć świadectwo osób wiary godnych względem dotychczasowego sprawowania się swego, i że do przyięcia obowiązków żadne nie zachodzą przeszkody

§. 11. Swiadectwa wyżey w paragrafie 10 wzmiankowane, na piśmie lub przez osobiste zeznania przed urzędem policyinym do protokułu przyiętemi bydź mogą.

§. 12. Urzędnik Policyiny obowiązany iest przysposobić dla każdego z zgłaszaiących się służących, książeczkę na to umyślnie z arkuszy trzech papieru nie stęplowanego in 8vo sporządzoną, przez siebie parafowaną i numerem porządkowym oznaczoną

§. 13. W książce tey zapisać ma zaraz na początku dzień stawienia się, imie i nazwisko, wiek, mieysce urodzenia, opis osoby, rodzay służby iakiey się poświęca, u kogo służy numer domu, czyli ma rodziców i gdzie zamieszkałych, czyli iest w związku małżeństwa, w tym razie czyli ma i wiele dzieci.

§. 14. Wywód ten słowny powinien bydź podpisany przez Urzędnika Policyinego i przez stawaiącego, lub stawaiącą; a ieśli ci pisać nie umieią wzmianka o tém uczynioną będzie.

§. 15. Następnie Urzędnik Policyiny wciągnąwszy w tęż książkę summarycznie porządkiem dat, wszystkie zaświadczenia iakie służący lub służąca złoży, doda w końcu ieśli iemu co o sprawowaniu się onychże iest wiadomem, i czyli o rzetelności złożonych sobie zaświadczeń iest sam przekonany.

§. 16. Zaświadczenia oryginalne zostaną w aktach Urzędnika Policyinego, a w mieysce onych służącemu lub służącéy książka pomieniona za mierną opłatą koszt iéy zwracaiącą i groszy Polskich dziesięć nieprzenoszącą wydaną będzie, z napomnieniem, aby takową iako dowód swéy legitymacyi pilnie zachowywali. Ilość za książkę zapłacona, zaraz w téyże książce przez Urzędnika Policyinego wyraźnie zapisaną bydź powinna.

§. 17. W książkach takowych, następnie zaświadczenia z służb odbywanych i sposobu w nich zachowania się, będą zapisywane podług niżéy wyrażonych przepisów.

§. 18. Urzędnicy Policyini, utrzymywać powinni oddzielną listę czyli porządkową kontrolę wszystkich służących (§. 1.) w swych okręgach w służbie lub bez służby zostaiących, zapisuiąc w teyże wyszczególnienia w §. 13. wyrażone: numer książki udzieloney i następnie zachodzące zmiany.

§. 19. Służący w przypadku zagubienia swéy książki zaświadczeń, winien się starać o inną przed wniyściem w nową służbę, i udowodnić że w tém niezachodzi żadne podeyście. Za karę iednak swéy nieostrożności, prócz powtórnéy opłaty kosztu książki w §. 16 oznaczonego, do Kassy kar Policyinych złotych dwa zapłaci, i koszt na ogłoszenie przez pisma publiczne poniesie, w przypadku gdy zwierzchność Policyina uzna potrzebą ostrzedz publiczność dla zapobieżenia, iżby osoba niewłaściwa pod cudzym imieniem panów nieuwodziła. Urzędnik Policyiny wyrazi oraz na początku książki, iż iest powtórna, i z iakiey przyczyny, i to w kontrolli swéy także zanotuie.

§. 20. Nikt komu innemu służącéy książki zaświadczeń, przywłaszczać sobie nie może.

§. 21. Wszelki podstęp w téy mierze odkryty, iako też fałszowanie książki zaświadczeń, gdy to dowiedzionem zostanie, pociąga kary prawem przepisane.

§. 22. Nikt na przyszłość niepowinien przyimować do usług, ani na mieszkanie służącego lub służącey, przepisaną powyżéy książką Policyiną nie opatrzonych, pod karą pieniężną od 15 do 30 złotych, lub trzech do piąciu dni więzienia, i o takowych Urzędowi Policyinemu zaraz donieść iest każdy obowiązany.

§. 23. *Służący* płci oboiéy po terminie w §. 8. oznaczonym, starający się o służbę, a książki zaświadczenia nie maiący, ieżeli nieokażą przyczyn usprawiedliwiaiących, więzieniem pięciodniowym ukaranemi i do wystarania się o takową książkę znaglonemi bydź maią.

§. 24. Służący wchodząc do służby, książkę swą zaświadczeń panu lub pani złożyć powinni.

## Oddział II.

*O Służących dziennych czyli Lehnlokaiach.*

§. 25. W stolicy i innych miastach większych, służący czyli tak zwani Lehnlokaie, do usług dziennych naymuiący się, winni bydź ludzie z dobrych obyczaiów znani, i pod baczną kontrollą Policyiną zostawać maią.

§. 26. Dla uzyskania od Policyi zezwalaiącego świadectwa na sprawowanie tego rodzaiu służby, obowiązani są złożyć zaświadczenia utrzymuiących oberżę, lub domy zaiezdne, okazać dawnieysze zaświadczenia, udowodnić swoie stałe mieszkanie.

§ 27. Przepisy powyższe w oddziale I. względem książek zaświadczeń zawarte, rozciągaią się także i do Lehnlokaiów.

§. 28. Swiadectwo Policyine i książka zaświadczeń zostawać powinny u utrzymuiącego oberżę lub dom zaiezdny, u którego Lehnlokay do służby nastręczonym bywa.

§. 29 Przyimowanie do usług takich ludzi świadectwem Policyinym nieopatrzonych, pociąga za sobą kary Policyine, i odpowiedzialność za szkody ztąd wynikłe.

## Oddział III.

*O stręczeniu do służby.*

§. 30, Nikt pod karami Policyinemi nie ma prawa trudnić się stręczeniem służących, bez upoważnienia zwierzchności mieyscowéy Policyinéy.

§. 31. Upoważnienia do tego tylko osobom pewnym i z obyczayności znanym, udzielane bydź powinny.

§. 32 Maiący prawo stręczenia, pod karą utraty tegoż prawa, niepowinien nastręczać służących, książką świadectw ninieyszym urządzeniem przepisaną nieopatrzonych.

§. 33. Stręczący obowiązany iest zasięgać dokładnéy wiadomości o osobach, które za iego pośrednictwem o służbę się staraią, tak co do ich zdatności i sposobu zachowania się, iako też czyli te maią prawo rozrządzenia sobą.

§. 34. Wiedzący, a rozmyślnie zamilczaiący o wadach służącego którego rekommenduie, nietylko karom Policyinym, albo w miarę okoliczności karom prawem przepisanym ulegnie, ale nadto za szkody ztąd wynikłe, do odpowiedzialności pociągnionym bydź ma.

§. 35 Pod iakimkolwiek pozorem, a tém bardziey w chęci częstszey swéy korzyści, odmawiaiący służących w obowiązkach iuż będących, dla nastręczenia ich gdzie indziey, oprócz ukarania Policyinego, prawo stręczenia utraci. Namawianie i stręczenie wiodące do zgorszenia i rozwiązłości, pociągaią kary prawem na takowy występek przepisane.

§. 36. Domy i tak zwane kantory zleceń, gdzie staraiący się o służbę zgłaszać się zwykli, maią zostawać pod bacznym i ciągłym dozorem Policyi.

§. 37. Trudnienie się stręczeniem czeladzi łącznie z utrzymywaniem szynków, tudzież schadzki i przesiadywania tam służących pod pozorem starania się o służbę, dozwalanemi bydź nie maią.

§. 38 Prezydent Municypalności i Policyi co do miasta Warszawy, a Kommissye Woiewódzkie co do innych miast przepiszą szczegółowe prawidła, i rozporządzenia porządkowe do mieysca i potrzeby stosowne, względem osób trudniących się stręczeniem, tak co do ich liczby i kwalifikacyi iako też co do sposobu uskutecznienia swéy dla publiczności usługi, zgodnie z urządzeniami Policyinemi.

§. 39 Oznaczą równie stosowną ilość opłaty iakową stręczący za swą usłużność pobierać mogą, wymagaiący wyższey opłaty nad przepisaną przez Policyą, nie tylko to co nadebrał, zwrócić będzie znaglony, ale nadto za każdą razą karze Policyinéy zł: Pol: 6 lub iednodniowego aresztu podpadnie.

## T Y T U Ł III.

*O wzaiemnych obowiązkach Panów i Służących.*

### O d d z i a ł I.

*O warunkach i skutkach umowy.*

§ 40. Od zobopólnych umów i ugody, zależą stosunki wszelkich zobowiązań i należytości między panami i służącemi, które obustronnie dopełnionemi bydź maią.

§. 41. Umowy i ugody między panem czyli panią, a służącemi zawierane szczególniey i wyraźnie oznaczać powinny zapewnienia, co do rodzaiu służby, przeciągu czasu teyże, ilości zapłaty i zobowiązań względem stołu lub strawnego, tudzież odzieży czyli liberyi.

§. 42. Umowy na piśmie lub ustnie zawierane bydź mogą.

§. 43. Ugoda iest zawartą, gdy służący lub służąca podeymuie się obowiązków, do których się godzi, przestaie na przyrzeczonych sobie z strony pana lub pani warunkach, i tym końcem przyimuie zadatek.

§. 44. Ilość zadatku zależy od zwyczaiu mieyscowego, lub też od umowy.

§ 45 Zadatek potrąca się zwyczaynie w zasługach, ieśli się inaczey nieumówiono.

§. 46. Względem przeciągu czasu służby, stanowi zobopólna ugoda. Umowa w tey mierze w miastach stosownie do zwyczaiów mieyscowych, i wzaiemnéy dogodności stron umawiaiących się, na lata, kwartały, i miesiące, zawieraną bydź może.

§. 47. Dzień wniyścia w służbę nowego sługi, iest terminem wyiścia z służby dawnego.

§. 48. Dla porządku i zapobieżenia sprzeczkom i niedogodnościom wynikaiącym z opóźnień służących, i nieregularnego przybywania do służby ustanawiaią się w zwyczaynych służbach kwartalnych, dni: 2 Stycznia, 2 Kwietnia, 2 Lipca i 2 Października, iako termina stałe, w których służący do swych powinności stawić się winni.

§. 49. Służący mimo ugody i zatrzymanego zadatku, w swym czasie dla bałamuctwa iedynie do służby nie stawaiący, w miarę uznanéy swéy winy, stosownéy karze Policyiney ulegnie.

§. 50. Jeżeli służący w kilku mieyscach razem służbę przyiął, ten pan ma pierwszeństwo do niego, ieżeli go trzymać zechce, który pierwéy dał zadatek, innym zadatki zwrócone bydź powinny.

§. 51. Przyimuiący kilka w iednym czasie zadatków, oprócz zwrotu nieprawnie wziętych, za oszukaństwo, podług prawa ukaranym bydź ma.

§. 52. Przed terminem i bez poprzedniczego wypowiedzenia, ani Pan służącego oddalić, ani służący służby opuścić niemoże, chyba za wzaiemnem zezwoleniem lub w przypadkach niżey §§ 71 73 90 wyszczególnionych.

§ 53. Czas do wypowiedzeń obustronnych oznacza się w rocznych służbach na Miesięcy trzy,

w Kwartalnych na Miesiąc ieden.

w Miesięcznych, na dni piętnaście przed terminem.

§. 54. Jeżeli z żadney strony wypowiedzenie w ustanowionym czasie nie nastąpiło, służba uważa się za przedłużoną na taki przeciąg czasu, na iakowy poprzedniczą ugodą była zapewnioną.

## Oddział II.

*O powinnościach osób w służbie zostaiących.*

§. 55. Służący powinni się zachować w służbie wiernie, trzeźwo, pilnie, i z należytém dla Pana i Pani i ich familii uszanowaniem.

§. 56. Wszelkie rozkazy Pana, lub tego który w imieniu Pańskiém zarządza, z zupełnem posłuszeństwem i szczerością uskuteczniać, tudzież do rozporządzeń i zwyczaiów wewnętrznych w domu zaprowadzonych, stosować się są obowiązani.

§. 57. Wykraczaiący przeciw takowym powinnościom, a w szczególności dopuszczaiący się:

*a*) zaniedbania w służbie i nieposłuszeństwa,

*b*) przeniewierzeń i oszukaństw chociaż w drobney rzeczy.

*c*) Zuchwalstwa, kłótni, plotek i obmowy w domu lub za domem.

*d*) Oddalania się z domu bez wiedzy i zezwolenia Pana, a tém bardziéy przepędzenia nocy za domem.

*e*) Uczęszczania do szynkowni, pijaństwa, i innych obyczayności przeciwnych bałamustw.

*f*) Nieostrożnego z ogniem obchodzenia się.

Gdy po napomnieniu, i umiarkowanem z strony Pana lub Pani skarceniu, niepoprawionemi się okażą, za każdem do Policyi zaskarżeniem stosownie do rozpoznanych przewinień, policyinie ukaranemi bydź powinni.

§. 58 Wspólnicy lub namawiaiący służących do występku, podobnym karom ulegaią.

§. 59. Nikt od służących niepowinien nabywać fantów i rzeczy bez przekonania się, że te są ich własnością.

§. 60. Nabywaiący bez téy ostrożności, nietylko w każdym czasie rzecz Pańską lub iey szacunek Panu zwrócić obowiązany, ale nadto w czwornasób tyle, ile dał za nią do kassy kar Policyinych zapłaci.

§. 61. Niewolno utrzymuiącym szynki przyimować od służących na skład w zastaw, a tém bardziey za trunki iakiegokolwiek bądź rodzaiu, i chociażby naymnieyszey wartości fantów i rzeczy, pod karą oprócz zwrotu tychże, zapłacenia za pierwszą razą zło. Pol. 50 do kassy kar Policyinych, za drugą pod podobną karą pieniężną i utratą prawa szynkowania.

(*Dalszy Ciąg w Dodatku*)

# DODATEK DO NUMERU 51.

# DZIENNIKA URZĘDOWEGO

## WOIEWODZTWA MAZOWIECKIEGO.

---

(*Dalszy Ciąg Urządzenia względem służących i t. d.*)

§. 62. Obostrzenia powyższe §§ 57. 58 60. 61. niewyłączaią dochodzeń i oddzielney odpowiedzialności, ieśli dopełnione wykroczenia są większey wagi i należą do przypadków, na które prawo kryminalne kary przepisuie.

§. 63 Służący w ciągu swey służby obowiązanym iest bydź troskliwym o dobro Pańskie, strzedz całości powierzonych sobie rzeczy, i zapobiegać ile tylko w iego iest mocy szkodzie i pokrzywdzeniom Pana.

§. 64. Jeżeli umyślnie lub z własney winy, i wyraźnie przeciw rozkazom Pańskim postępuiąc szkodę Panu zrządza, do wynadgrodzenia takowéy iest obowiązanym.

§. 65. Pan mocen iest potrącić z zasług szkody zrządzone sobie przez służącego. Spór w tey mierze zachodzący Urząd mieyscowy policyiny rozstrzyga ieżeli sprawa z przedmiotu swego do Sądu Cywilnego lub Kryminalnego nienależy.

§. 66. W każdym przypadku gdzie służący odpowiedzialnym się staie za szkody Panu zrządzone, Pan mocen iest żądać od Policyi mieyscowey zatrzymania rzeczy i własności służącego, na zabezpieczenie teyże odpowiedzialności; winien iednak przedmiot niezwłocznie wnieść gdzie z prawa należy.

§. 67. Służący obowiązany iest donosić Panu o niewierności w innych sługach dostrzeżonéy.

§. 68. Zamilczaiący wiadomą sobie drugich współsłużących niewierność, pociągniętym bydź może do nadgrodzenia szkody w takiey części w iakowéy wykraczaiący nie iest w stanie oney wynagrodzić.

§ 69. Służący, samowolnie i bez słusznéy przyczyny służbę przed czasem opuszczaiący, do dopełnienia swych zobowiązań policyinie zwróconym zostanie, i w miarę uznaney winy, karze ulega

§. 70 Przez czas oddalenia się z własney winy służącego lub gdy ten zasłużoną karę aresztu ponosząc, służby swey niepełni, wolno Panu innego na koszt iego wynaiąć.

§. 71 Maią prawo iednak służący, żądać uwolnienia od służby przed terminem, bez poprzedniczego w §. 53. oznaczonego wypowiedzenia:

1° Z przyczyny choroby lub ułomności ciała które ich czynią do służby niezdatnemi

2do Gdy Pan z zbytnią surowością i ostrością z niemi się obchodzi i przez gwałtowne swe postępowanie niebezpieczeństwem uszkodzenia onych na zdrowiu zagraża, bądź od podobnych pokrzywdzeń z strony familii, lub domowników, opieką swą ich nie zasłania.

3tio Gdy im wysłużoną zapłatę zatrzymuie, niedostateczną żywność daie, lub innych warunków ugody nie uiszcza.

4to Gdy Pan namawia ich do uczynków prawami zakazanych, lub dobrym obyczaiom przeciwnych.

5to Gdy Pan przedsiębierze podróż za granicę na czas dłuższy niż służącego do usług ugodził.

§. 72 W przypadkachpo wyżey w § 7 wyszczególnionych, Pan do uwolnienia służącego i zaspokoienia iego należytości z ugody wynikaiących iest obowiązany, w czém gdyby z strony Pana trudność czynioną była, służący samowolnie służby opuścić nie może, lecz zaskarzenie zanieść powinien do zwierzchności Policyinéy, która wdaniem się swoim rzecz załatwi, albo w miarę okoliczności i sporu, przedmiot gdzie z prawa wypadnie, odeśle.

§. 73 Równie mogą domagać się służący uwolnienia od służby przed iey nkończeniem, za poprzedniczém iednak uwiadomieniem Pana dwoma tygodniamy pierwey.

a) Gdy ich Rodzice lub krewni dla nagłéy pomocy w gospodarstwie żądaią mieć przy sobie.

b) Gdy z powodu zpadłey sukcessyi, oddalenie się ich iest potrzebne.

c) Z przyczyny ożenienia lub zamęścia.

Przyczyny takowe, gdy Pan tego żądać będzie, służący przed urzędem właściwym udowodnić powinien.

§ 74. Sługa odprawuiący się, wszystko co mu przez Pana powierzonem było oddać ma rzetelnie i w zupełności,

§ 75. Wyszedłszy ze służby, naypóźniey w przeciągu 24 godzin, udać się powinien do Urzędnika Policyinego w którego okręgu z ostatniey służby oddalił się i okazać onemuż książkę z zaświadczeniem przez Pana lub Panią wydanem.

§. 76. Jeżeli Urzędnik Policyiny nieznaydzie przyczyny powątpiewania o rzetelności okazanego sobie zaświadczenia, takowe natychmiast i bezpłatnie podpisem swym ztwierdzi.

§. 77. W przypadku podeyrzeń, dochodzenia iak nayśpieszniéy uskuteczniauemi bydź maią.

§. 78. Służący płci oboiey nieczyniący zadosyć przepisowi powyżéy w § 75. wyrażonemu, w miarę opóźnienia swego w zgłoszeniu się do Urzędnika Policyinego, i łącznych okoliczności, karze Policyinéy podpadaią.

## O d d z i a ł III.

*O obowiązkach i prawach Panów względem służących.*

§. 79. Rzetelność, łagodność i opieka są istotne obowiązki Pana w postępowaniu względem służących.

§. 80. Pan obowiązany regularnie wypłacać służącemu przyrzeczone i wysłużone zasługi, i uiszczać rzetelnie wszelkie z umowy i ugody należące onemuż dostarczenia.

§. 81. W wymaganiu od czeladzi i służących powinności, ma mieć wzgląd na ich siły i zdrowie, w karaniu zdrożności winien bydź sprawiedliwym, umiarkowanym, tudzież opieką swoią od czyichkolwiek bądź pokrzywdzeń, onych zasłaniać powinien.

§ 82. Pan niepowinien zabraniać służącym przyzwoitego czasu do odbywania obowiązków Religiynych ich wyznania.

§ 83. Jeżeli służący w czasie swéy służby na zdrowiu zapadnie, Pan obowiązanym iest mieć staranie o nim, gdy tenże niema w blizkości krewnych, maiących sposób i obowiązek dania mu ratunku.

§. 84. Wydatki na to poniesione, z zasług służącemu potrącone bydź mogą.

§. 85. Jeżeli w mieyscu znayduią się Instytuta, gdzie chorych zamieszczać można, służący przestać powinien, na pomieszczeniu tam siebie przez Pana.

§. 86. Z końcem służby służącego, ustaie obowiązek Pana mieć staranie o utrzymanie chorego, winien iednak Pan donieść o tém zwierzchności mieyscowéy Policyinéy, aby ta dalsze starania o chorym miała.

51 *

§. 87. W przypadku zaś gdy służący przez pokrzywdzenia lub złe obeyście się Pana na zdrowiu uszczerbek poniosł; Pan odpowiedzialnym iest za czyn i skutki podług praw do takowego czynu stosownych.

§ 88 Pan służącego przed czasem i bez przyczyny prawney oddalaiący, do wynadgrodzenia onegoż w iego należytościach obowiązanym zostaie.

§ 89. W obliczeniu należytości takowéy, zasługi, żywność, odzież, ieśli ugoda warunki te obeymowała, rachowanemi bydź maią

§. 90. Może iednak Pan w każdym czasie oddalić służącego z przyczyn następuiących:

1° Gdy oddane sobie rzeczy przez swą niezdatność i nieostrożność wystawia na uszczerbek i szkodę

2do Gdy w powierzonych sobie wydatkach, o nierzetelności przekonanym zostanie

3tio Gdy przeciw Panu, lub temu któremu Pan zwierzchni nad nim dozór powierzył, dopuszcza się nieposłuszeństwa i nieuszanowania.

4to Gdy popełnił przestępstwo, za które podług praw do Sądu Kryminalnego oddany bydź powinien.

5to Gdy z ogniem nieostrożnie się obchodzi, i mimo przestróg niepoprawnym się okazuie.

6to Gdy dla pijaństwa, kostery, bałamuctw niepilnuie służby.

7mo Gdy dzieci Pańskie do złych czynów namawia.

8vo Gdy z nieskromnego zachowania się, dostanie iakowey zaraźliwey lub obrzydliwéy choroby.

9no Kiedy na Imię Pańskie towary, lub inne potrzeby bezpłatnie bierże, lub innych służących do podobnych przestępstw namawia.

10mo Gdy służąca okazała się bydź wciąży; w tym iednak przypadku zwierzchność policyina, przez Pana ostrzeżona bydź powinna aby przyzwoite w téy mierze i prawem przepisane śrzodki przedsięwzięte temi zostały.

§ 91. We wszystkich przypadkach § 90 wyszczególnionych, służący z własney winy przed końcem służby odprawiony, nie iest mocen żądać większego wynagrodzenia iak za czas pełnioney służby.

§. 92. Pan lub Zastępca iego, odprawuiący służącego, winien wpisać w iego książkę zaświadczenie wyrażaiące czas i rodzay służby, iak się sprawował, oraz przyczynę dla którey odprawionym został z domieszczeniem dnia i podpisu własnego

§ 93. Osoby pisać nie umieiące udać się powinny w raz z służącym do Urzędnika Policyinego swego okręgu, który takowe zaświadczenie w książkę sam zaciągnie i podpisze.

§. 94. Pan niemoże znaglić służącego, do pozostania nadal w swych usługach po terminie służby w czasie przyzwoitym wypowiedzianey, ani tym końcem książki iego i zaświadczenia zatrzymywać.

§. 95. Gdyby Pan stracił lub zagubił książkę zaświadczeń służącego, która u niego w czasie służby znaydować się powinna, koszt na sprawienie innéy zastąpić obowiązany i prócz tego do Kassy kar zło. 6 zapłaci, tudzież w miarę uznaney potrzeby, ostrzeżenia otém publiczności przez pisma publiczne, koszt w téy mierze poniesie.

§. 96. Pan obowiązany wydać służącemu świadectwo rzetelne i zgodne z prawdą, i iest odpowiedzialnym w drodze Sądowéy za szkody, któreby z przyczyny nierzetelności iego zaświadczenia wynikły.

§. 97. Ważne wady i nałogi postrzeżone, oraz większe Przestępstwa których się służący w czasie służby dopuścił, w świadectwach takowych wyrażonemi bydź powinny.

§. 98. Wólno iest służącemu, czniącemu się bydź pokrzywdzonym, przez obwinienia niesłuszne w zaświadczeniu, dalszą służbę sobie tamuiące, zanieść zażalenie do zwierzchności policyinéy, i śledztwa domagać się.

§. 99. Policya uznawszy zażalenie służącego sprawiedliwem z obowiąże Pana do wydania służącemu takiego świadectwa, na iakie zasłużył, a w przypadku uporu sama ie wyda wyraziwszy powody.

## O d d z i a ł IV.

*O dozorze Policyinym nad służącemi bez służby zostaiącemi.*

§. 100. Służący wyszedłszy z służby, ieśli innego sposobu do życia nieobieraią i stan fizyczny zdrowia nieczyni ich niezdolnemi, niezwłocznie starać się w inszą służbę wniyśdź, są obowiązani.

§. 101. Służący z własney winy przed czasem oddaleni (§ 90.) pod bliższym i ciągłym dozorem Policyi mieyscowey, dopóki pewnego i stałego sposobu utrzymania się nie okażą, zostawać powinni.

§. 102. W Mieście Stołecznem Warszawie ludzie oboiéy płci służbą się trudniący, ieśli miesiąc bez służby zostaią, winni pod karą trzech dni ścisłego więzienia, stawić się przed Urzędnikiem Policyinym okręgu w którym mieszkaią udowodnić sposób utrzymania się i wskazać swe zamieszkanie.

§. 103. Urzędnik Policyiny, wyda im pozwolenie na pobyt dla starania się o służbę z oznaczeniem terminu w iakowym okazać powinni czy weszli iuż w takową lub nie, i to w kontrolli swéy zanotuie.

§. 104. Właściciel domu, lub Komornik u którego ludzie podobni przemięszkuią, obowiązani pod karą 6, do 24 złot. Pol. zawiadomić o nich Urzędnika Policyinego.

§. 105. Służący po dwukrotném przedłużeniu terminu, z których każden nad miesiąc dłuższym bydź niepowinien, a mianowicie po upłynieniu czasu do obeymowania służby zwyczaynego, ieśli ieszcze bez zatrudnienia pozostanie, winien będzie okazać przyczyny, dla czego nie wszedł do służby.

§. 106. Wymówka, że służby znaleśdź nie może, nie będzie uważaną, za usprawiedliwiaiącą, ieżeli nie udowodni iż się o nią starał, a znaleść iey nie mógł.

§. 107. Służący płci oboiey, względem których zaydzie przekonanie, iż iedynie z zamiłowania próżniactwa, i podeyrzanych obyczaiów nie biorą się do służby ciągłey, odesłani bydź maią do domu zarobkowego, gdzie im zatrudnienia bez płatnie, za dostarczeniem tylko żywności udzielanemi będą.

§. 108. Także ludzie podobnemu próżniactwu poświęcaiący się do robot gminnych, iako to: do roboty mieyscowéy około dróg, i tym podobnych, za mierną płacę znaglanemi bydź mogą dopóty, póki pewnego i stałego sposobu utrzymania się nie przedsięwezmą.

## TYTUŁ IV.

### *O Wyrobnikach.*

§. 109. Będzie utrzymywana także w miastach kontrolla Policyina ludzi za cząstkową robotą chodzących, i do takowéy bądź dziennie bądź w miarę nastręczaiącéy się pracy wynaymuiących się.

§. 110. Każden wyrobnik bez różnicy płci, wieku i rodzaiu zatrudnienia, ieśli nie iest w mieście osiadłym winien bydź opatrzony Urzędowym zaświadczeniem, iż iest zapisany w kontrolle mieyscowéy Policyi.

§. 111. Zapisanie to ma obeymować imie, nazwisko, wiek mieysce urodzenia, opisanie osoby, mieysce zamieszkania, rodzay zatrudnienia i wzmiankę czyli żonaty lub wolny.

§. 112. Dla dopełnienia tego w przeciągu trzech miesięcy po ogłoszeniu ninieyszego Urządzenia, winien się stawić osobiście pod karą złot: Pol. 12 lub 3 dni więzienia, przed urzędem policyinym okręgu w którym mieszka.

§. 113. Urząd policyiny w miarę przekonania o sposobie utrzymywania się stawaiącego, wyda onemuż bezpłatnie urzędowe świadectwo

albo tylko tymczasowe pozwolenie na pobyt w mieście dla trudnienia się wyrobkiem, z oznaczeniem terminu zgłoszenia i udowodnienia dobrego sprawowania się swego.

§. 114. Bez takowego świadectwa urzędu mieyscowéy policyi, lub karty tymczasowego pozwolenia, nikt wyrobnika na mięszkanie pod karami policyinemi przyiąć nie powinien.

§. 115. Ludzie dla szukania roboty ze wsi do miasta przychodzący winni się meldować mieyscowey Policyi i złożyć urzędowe świadectwo z mieysca z którego przychodzą.

§. 116. Z nieukazuiącemi takowych świadectw, postąpionem bydź ma podług przepisów niżey §. 135 o czeladzi wieyskiey oznaczonych.

§. 117. Ludzie pod pozorem wyrobku, włoczęgą i próżniactwem trudniący się w szynkowniach iedynie przemieszkuiący, a tem bardziey którzy za cięższe przestępstwa iuż byli karani, iako podeyrzani pod szczególnieyszą bacznością Policyi maią zostawać.

§. 118. Jeżeli po dwukrotnych napomnieniach policyinych nie wezmą się do pracy, i nie udowodnią sposobu godziwego zatrudnienia, z którego maią utrzymanie, mieyscowi do pracy w domu zarobkowym, lub do robot gminnych znaglonemi, obcy zaś do mieysca urodzenia, z pismem Urząd tamteyszy policyiny o powodach zawiadomiaiącem, przez transport wysłanemi będą.

§. 119. Wyrobnicy winni uskuteczniać porządnie i w swym czasie robotę którey się podięli.

§. 120. Opóźniaiący robotę lub porzucaiący zaczętą, do wynagrodzenia zrządzoney szkody obowiązany będzie i w miarę okoliczności karże policyinéy ulegnie.

## T Y T U Ł V.

### *O Czeladzi Wieyskiey.*

§. 121. Przez Czeladź wieyską rozumieią się ludzie, w miastach i na wsiach do robot pospolitych gospodarskich i rolniczych utrzymywani, iakiemi są włodarze, czyli karbowi, parobcy, fornale, dziewki, pasterze, i tym podobni.

§. 122. Rodzay służby czeladzi wieyskiey, i iéy należytości, zależy od zobopolnych między nią a panem czyli gospodarzem, przez ugodę zawartych zobowiązań.

§. 123. Zastrzeżenia powyższe w tytule I, §. 4, 5, 6, 7, tudzież przepisy w tytule III, o wzaiemnych obowiązkach i powinnościach panów i słu-

żących, ile te do przypadku zastosowanemi bydź mogą, zachowanemi zostaną w ogólności i względem czeladzi wieyskiey.

§. 124. Przeciąg czasu służby wieyskiey iest pospolicie roczny.

§. 125. Karność, i zapobieganie wszelkiego rodzaiu pokrzywdzeniom czeladzi wieyskiéy, należy do zwierzchności mieyscowéy Policyiney iako to: Burmistrzów w miastach, Wóytów w gminach.

§. 126 Urząd mieyscowy Policyiny, czuwać ma nad zachowaniem się czeladzi, i o wykorzenienie pospolitszych zdrożności i nałogów mieyscowych, iak naymocniey starać się obowiązany.

§. 127. Ani czeladź służby swéy opuszczać, ani gospodarz czeladzi oddalać nie może, przed czasem ugodą zawarowanym, chyba w przypadkach takowych, iakie znoszą ugodę między panem a służącym podług powyższych przepisów: §. 71, 73, 90, po należytem ich przed Urzędem Policyinym udowodnieniu.

§. 128. Czeladź wieyska w iedném mieyscu z służby do służby przechodząca, może bydź przyiętą, na ustne tylko zaświadczenie gospodarza od którego z ostatniey służby wychodzi.

§. 129. Czeladź podobna w miastach, ulega urządzeniom wyżéy w tytule II, oddziale I, o zaświadczeniach przepisanym.

§. 130 Czeladź udaiąc się za swym sposobem do życia do inney gminy, w inny Obwód lub w insze Województwo, powinna bydź opatrzona świadectwem z ostatniéy służby, przez Urząd mieyscowey Policyi podpisanym.

§ 131. W świadectwach rzeczonych wyszczególnionem bydź ma imie, nazwisko, opis osoby, wiek, stan, mieysce urodzenia, mieysce ostatniego pobytu, z wyrażeniem wsi, Obwodu i Woiewództwa, rodzay służby odbytéy, iéy przeciąg i sposób zachowania się w téyże, tudzież dokąd, w iakim zamiarze i kiedy wychodzi.

§. 132. Swiadectwa podobne niezwłocznie i bezpłatnie udzielanemi bydź powinny, a to pod karą zł: Pol: 15 na Pana, a 30 na Urzędnika Policyinego, gdyby wydania takowych świadectw bez słuszney przyczyny odmawiali, i pod znagleniem od wyższéy Zwierzchności Policyinéy do uskutecznienia tego, gdyby do niéy w téy mierze zażalenie zaniesioném zostało.

§. 133. Czeladź bez opowiedzenia się Urzędowi mieyscowemu Policyinemu i bez żądania stosownego świadectwa pod karą zł: Pol: 30, lub iedno-tygodniowego aresztu, z mieysca swego pobytu na mieszkanie dokąd indziéy, przenosić się nie powinna.

(*Dalszy Ciąg w Dodatku*)

DRUGI DODATEK DO NUMERU 51.

# DZIENNIKA URZĘDOWEGO

## WOIEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO.

---

(*Dalszy Ciąg Urządzenia względem służących i t. d.*)

§. 134. Każdy przyimuiący na mieszkanie do swego domu nowo przybyłego do gminy człowieka, pod karą zł: Pol: 15 lub trzy dni aresztu, obowiązany iest w przeciągu tygodnia donieść o nim mieyscowemu Urzędnikowi Policyinemu.

§. 135. Urzędnik Policyiny, gdy przybyły człowiek zaświadczenia z swéy gminy, lub świadectwa służby, lub od przyimuiącego go gospodarza, lub na ostatek sposobu pewnego do zarobku i życia okazać nie iest w stanie, po zrobieniu z niego wywodu słownego, przez transport go do gminy właściwéy odeśle.

§. 136. W takim razie Urzędnik Policyiny mieysca gdzie człowiek zwróconym zostanie, karę na wykraczaiącego §. 133 przepisaną wymierzy, i następnie wyda onemuż świadectwo, gdyby takowego żądał, i gdy do udzielenia onegoż żadna przeszkoda nie zaydzie.

§. 137. Urzędnik Policyiny zaniedbuiący dopełnienia przepisów powyższych §§. 135 i 136 karzé 30 zł: Pol: ulega.

§. 138. Kommissarze Obwodowi, maiący wiadomość o nadużyciach w téy mierze, a pobłażaiący, odpowiedzialnemi są Rządowi.

### T Y T U Ł VI.

*Przepisy Ogólne.*

§. 139. Zwierzchność mieyscowa Policyina to iest: Prezydenci lub Burmistrze w miastach, a Wóyci w gminach w przypadkach porządkowéy karności służących i czeladzi, tudzież nawzaiem w zasłanianiu tych-

że od pokrzywdzeń i niesłuszności, winna nie zwłoczną pomoc panom w ich zaskarżeniach, i opiekę służącym w sprawiedliwych ich zażaleniach, stosownie do powyższych przepisów.

§. 140. Zwierzchność mieyscowa Policyina w rozpoznawaniu skarg i wymierzaniu kary postępować będzie, iako Sąd Policyiny, podług trwaiących przepisów, bez żadnych innych formalności, działaiąc w téy mierze z pośpiechem i bez kosztów.

§. 141. Kary porządkowe Policyine, w przypadkach gdzie te wyraźnie oznaczonemi tu nie zostały, Urząd Policyiny zastosowywać będzie do stopnia przewinienia i okoliczności, w obrębie atoli od 3 do 30 złotych, lub iednego do pięciu dni więzienia.

§. 142. Kary pieniężne Zwierzchność Policyina ściąga drogą Administracyiną, kontrolla onych iak nayporządniey utrzymywaną bydź powinna.

§. 143. Właściwe przeznaczenie funduszów z tego źródła wpływaiących osobném naszém postanowieniem wskażemy.

Wykonanie niniéyszego postanowienia i upowszechnienia ogłoszenia onegoż, Kommissyi Rządowéy Spraw Wewnętrznych i Policyi polecamy.

Działo się w Warszawie na posiedzeniu Rady Administracyinéy dnia 26 Kwietnia 1817 roku.

(podpisano) ZAIĄCZEK.

Radzca Sekretarz Stanu, Jenerał Brygady,
(podpisano) *Kossecki.*

Zgodno z oryginałem, Radzca Sekretarz Stanu,
Jenerał Bdy, (podpisano) *Kossecki.*

Minister Spraw Wewnętrznych i Policyi.
(podpisano) *T. Mostowski.*

W uskutecznieniu tego wszystkiego na następuiące punkta zwrócić należy szczególnieyszą uwagę.

1*mo.* W Tytule II, oddziale I, §. 8*mym* przeciąg czasu w którym wszyscy służący stawić się winni przed Władzami gminnemi dla uzyskania książeczek świadectwa ich, w sobie zanotowane mieć maiących oznaczonym iest na miesięcy trzy, Władze przeto Policyine gminne w terminie 1*go* Listopada r. b. obowiązane są donieść Kommissarzom Obwodowym, że Postanowienie Namiestnika co do tytułu II, oddziału I, o zaświadczeniach, iuż

zostało w gminach pod ich administracyą zostaiących we wszystkim wykonane, tak aby na dzień 20 Listopada r. b. Kommissarze Obwodowi byli w stanie ogólne w téy mierze Kommissyi Woiewódzkiey złożyć rapporta.

*2do.* §. 18 urządzenia polecono iest, aby Urzędy Policyine utrzymywały listę porządkową służących: winni przeto mieć w każdym czasie gotowe, aby przy rewizyach przez Kommissarzy Obwodowych, czynić się winnych tęż okazać byli w stanie. Niezaprowadzenie takowéy kontrolli przez którego z podwładnych, wprost Kommissyi Woiewódzkiéy natychmiast przez Kommissarza doniesionym bydź winno.

*3tio.* Podobnie o kontrolli kar, których utrzymywanie w tytule VI, §. 142 iest nakazanym. Lubo §. 140 mieć chce, aby zwierzchność mieyscowa Policyina bez żadnych w wymierzaniu kar działała formalności z pośpiechem i bez kosztów, przecież kiedy wymierzanie kar następować będzie w rozmaitych wypadkach, o iakich wzmiankuią §§. 22, 39, 60, 61, 95, 104 112, 132, 133. i 141; przeto Urząd Policyiny zapisuiąc do kontrolli nałożoną karę, do którey rozciągania i proporcyonowania w miarę przewinień sam iest upoważnionym, na zasadzie § 141 z należnym na wielkość uchybień względem, zamieści w rubrykach do tego przygotowanych na kogo kara była wymierzoną i na zasadzie którego w zwyż wymienionych artykułów, to iest: za iakie wykroczenie.

*4to* Równie gdy na mocy §§. 132, 137 i 138, Kommissarze Obwodowi na Urzędników gminnych kary rozciągać są mocni, tych kontrolię z zapisaniem powyższych wiadomości u siebie założyć są obowiązani.

*5to.* W Tytule II, oddziale III, § 38 włożonym iest na Kommissyą Woiewódzką obowiązek, przepisania szczegółowych prawideł dla osób trudniących się stręczeniem służby, tak co do ich liczby iako i kwalifikacyi: Burmistrze przeto miast, gdzie takowe osoby znayduią się lub gdzieby ich było potrzeba, poczynią swe wnioski w téy mierze do Kommissarzy Obwodowych, a ci ie w terminie 20 Listopada r. b. do dalszéy decyzyi Kommissyi Woiewódzkiéy z swą opinią przedstawią, z wymienieniem uwagi na §. 39 urządzenia. W ogólności polecaiąc Kommissya Woiewódzka tak Burmistrzom iako i Wóytom dopełnienie we wszystkim tego urządzenia, wzywa Kommissarzy aby o skutkach za każdym zdarzeniem przekonywać starali się, uchybiaiących do kary i odpowiedzialności pociągali, lub w miarę stanu rzeczy Kommissyi Woiewódzkiéy przedstawiali.

w Warszawie dnia 29 Lipca 1817 roku.

VICE-PREZES

*Piwnicki.* Filipecki, Sekr: Jen: